

КИРИЧОК Т.В., УП та ЕП гр.0505А  
Наук. керів.: Полянська Я.Л., к.е.н., доц.  
ДВНЗ "Донецький національний університет",  
м. Донецьк

## ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ «ФРІЛАНСУ» В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

*Розглянуто особливості розвитку та застосування «фрілансу» в Україні та світі. Визначені та проаналізовані причини виникнення та розвитку «фрілансу» на українському ринку праці, виділено недоліки та переваги цього виду зайнятості.*

**Актуальність.** В сучасних умовах трансформації ринку праці значного поширення набувають гнучкі форми зайнятості й організації праці, практика укладання тимчасових контрактів, що призводить до збільшення кількості вакансій, пов'язаних з тимчасовою роботою, та зростання обсягів неповної зайнятості. Нестандартна зайнятість дає змогу значно скорочувати витрати на персонал, що набуває особливу актуальність у період економічних спадів і скорочення попиту на робочу силу. Однією з таких форм є «фріланс» (від англ. «freelancer» - вільний списоносець), яка швидко розповсюджується на світовому ринку праці, зокрема українському, та є розумною альтернативою дешевої залучення робочої сили.

Питання застосування гнучких форм зайнятості, в тому числі фріланс, є предметом дослідження вчених різних сфер, практиків управління та перебуває у фокусі уваги журналістів. Зокрема Г. Архангельський, Е. Зелінський, Н. Северінова характеризують і розглядають фріланс з точки зору додаткового заробітку, проте зі своїми характерними особливостями.

**Мета дослідження.** Дослідження особливостей розвитку і застосування «фрілансу» в світі й Україні та визначення недоліків і переваг даного процесу.

**Основна частина.** Фрілансери – це незалежні висококваліфіковані працівники, які не перебувають у складі організації, самостійно реалізують свої послуги на ринку праці без укладання довгострокового договору з працедавцем, і виконують лише певний перелік робіт [3].

Спочатку «фрілансерами» називали середньовічних найманців - професійних військових, які служили різним господарям за винагороду. З XIX ст. даний термін розповсюджувався на «вільних художників», незалежних журналістів, політиків, які не належали до конкретної партії, а також представників інших творчих занять [5]. Сьогодні професійний склад «фріланса» значно розширився, перш за все, за рахунок працівників у сфері фінансових послуг і маркетингу, дизайну, програмування, послуг перекладу.

Як і будь-яка інша форма зайнятості, «фріланс» має свої недоліки та переваги. Серед останніх слід виділити: можливість самому обирати час роботи та відпочинку, відсутність прив'язаності до конкретного робочого

місця і можливість працювати вдома, поєднання «фрілансу» та іншої роботи, родинної справи і роботи, відсутність постійного контролю з боку керівництва тощо. До недоліків «фрілансу» можна віднести: нестабільність прибутку, відсутність соціальних гарантій, брак спілкування, необхідність самому шукати проекти/роботу, відсутність кар'єрного зростання [3].

За даними соціологічного дослідження, проведеного спільно з Національним дослідницьким університетом «Вища Школа Економіки» та Інтернет-порталом «Free-lance.ru», в якому прийняло участь 10943 фрілансерів, було визначено, що з 2008 по 2011 рр. професійний склад працівників-фрілансерів змінився: зросла частка тих, хто займається перекладом текстів, маркетингом та інжинірингом, але знизилась частка зайнятих розробкою, підтримкою сайтів та дизайном (рис. 1) [1].

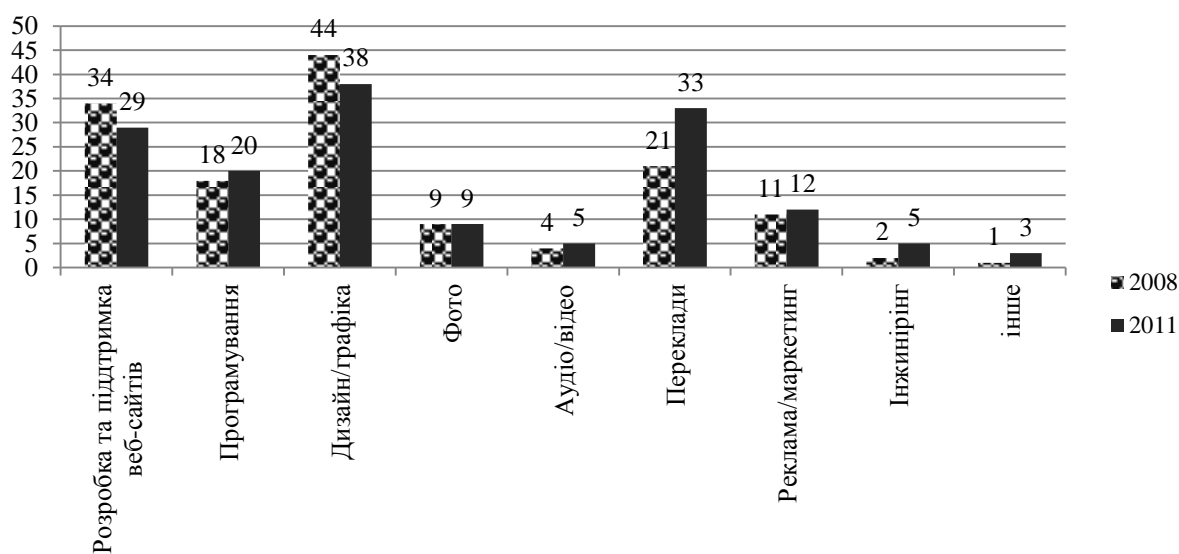


Рисунок 1. Розподіл працівників-фрілансерів за спеціалізацією,% [1]

Причини виникнення та розвитку «фрілансу» на українському ринку праці різні, але найчастіше це - потреба у додатковому заробітку (42%) (рис. 2). Проте існують інші мотиви: як внутрішні, так і зовнішні. Так, для 37% працівників вибір кар'єри фрілансера – добровільне рішення, засноване на особистому бажанні (перетворення хобі в оплачувану роботу, прагнення отримати професійний досвід, прагнення розлучитися з традиційної роботою в організації). Для третини звернення до фрілансу – вимушений захід (потреба в додатковому заробітку, втрата роботи, народження дитини), а для кожного четвертого - змішення добровільних і вимушених мотивів [1].

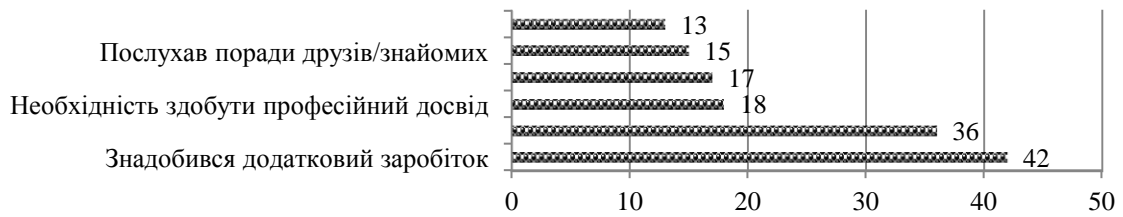


Рисунок 2. Причини вибору кар'єри «фрілансера» у 2011 р., %

Результати Інтернет-дослідження фрілансерів і копірайтерів, проведеного в США у 2004 р., визначили їх загальний демографічний портрет. Так, більше 70% респондентів - жінки, серед яких більшість (65%) - жінки віком від 40 до 60 років. Що стосується сімейного статусу, то 65% з них одружені, а у 57% жінок є хоча б одна дитина. Рівень річного доходу розподіляється таким чином: менше 50 тис. дол. США мають приблизно 68,9% респондентів, від 50 до 99 тис.дол. - 23,9, від 100 до 149 тис.дол. - 4,0, від 150 до 199 тис.дол. - 2,1, і від 200 до 249 тис.дол. - 1,1% опитаних [2].

За даними досліджень, проведених зарубіжними інститутами, в тому числі російськими, особлива увага сьогодні приділяється ефективності «фрілансу» як типу зайнятості, яка вимірюється за допомогою статистичних даних, а саме розміром прибутку «фрілансера». Результати дослідження, проведеного на російських біржах праці, свідчать, що для «фрілансерів» у 2007 р. було визначено, що менше 100 дол. США в місяць заробляють на фрілансі 40% опитаних, від 100 до 200 - 15, від 200 до 500 - 21%, від 500 до 1000 - 11%, більше 1000 дол. США - 13%. Проте за даними іншого дослідження, яке проводилося на закордонній біржі праці «фрілансерів» Global Freelance Survey у 2007 р. – ставка за годину праці по галузях (без поділу на країни) має іншу тенденцію (табл.1) [2].

Таблиця 1

Погодинні ставки для фрілансерів у 2007 р. (3700 респондентів, 6 континентів) [2]

Галузь	Ставка за годину праці (дол. США)
Копірайтери та журналісти	44
Веб-дизайнери	46
3D-дизайнери	48
Програмісти	49
Графічні дизайнери	49
Режисери-оператори	52
Менеджери	58
Фотографи	69
Розробники програмного забезпечення	73

Що стосується розвитку «фрілансу» в Україні, то слід зазначити, що цей вид зайнятості з'явився у нашій державі досить недавно, проте за

підрахунками однієї з найбільших бірж віддаленої праці кількість зареєстрованих «фрілансерів» за останні п'ять років зросла майже у 30 разів. Так, кожен 8 з 10 українців мріють працювати тільки на себе, але для більшості українців «фріланс» є лише формою додаткового заробітку, що є досить привабливим в існуючих економічних обставинах [4].

Але слід зазначити, що стрімке поширення цього виду зайнятості громадян може зашкодити розвитку українського ринку праці в післякризовий період. По-перше, фріланс є сферою міжнародної діяльності, для якої властива конкуренція між працівниками різних країн, які шукають роботу. Внаслідок цього існує загроза загострення конкуренції між висококваліфікованими фахівцями, оскільки дані соціологічних досліджень дозволяють зробити висновок про те, що вже в даний час третина фрілансерів на ринку робочої сили нашої країни - це громадяни інших держав. Більш того, в Україні реєструються філії (відділення, представництва) іноземних компаній, які просувають своїх працівників на вітчизняному ринку праці. По-друге, існує вірогідність, що фрілансом буде займатися безробітна людина, яка знаходиться на обліку у центрі зайнятості й отримує призначену допомогу, що призводить, в свою чергу, до нераціонального використання бюджетних коштів і до втрати бюджетом коштів, які отримує держава за рахунок податкових відрахувань із заробітної плати.

**Висновки.** Таким чином, «фріланс» як сучасна форма гнучкої зайнятості, з кожним роком отримує все більшу популярність і розповсюджується на українському ринку праці. Найбільшу вигоду від залучення «фрілансерів» можна отримати при необхідності оптимізації бізнесу, коли компанії необхідна разова послуга спеціаліста. Для працівника «фріланс» – це можливість отримати додатковий прибуток чи спосіб самореалізації.

#### **Бібліографічний список**

1. Перепись фрилансеров [Электронный ресурс] / Интренет в цифрах – Режим доступа: [http://st.freelance.ru/users/admin/upload/f\\_4a4cba30b88c9.pdf](http://st.freelance.ru/users/admin/upload/f_4a4cba30b88c9.pdf).
2. К.М. Никуткина, А.О. Привалова Западные количественные исследования фрилансеров: профессиональный обзор / К. М. Никуткина // Экономическая социология. – 2009. – Т.10, № 1. – С. 127-143.
3. Стребков Д.О., Шевчук А.В. Фрилансеры в информационной экономике: как россияне осваивают новые формы организации труда и занятости (по результатам Первой всероссийской переписи фрилансеров) — М.: Изд. дом Государственного университета – Высшей школы экономики, 2009. — 76 с.
4. С.В. Тумаков Обеспечение конкурентоспособности национального образования / С.В. Тумаков // Экономическая социология. – 2010. – № 3. – С. 12-14.
5. Самозайнятість в інформаційній економіці [Електронний ресурс] / Кармазін В.І. / Интренет в цифрах – Интренет в цифрах – Режим доступа:

[http://old.btsau.net.ua/files/list/edition/ed\\_jyoxcbsxm.pdf](http://old.btsau.net.ua/files/list/edition/ed_jyoxcbsxm.pdf).